

HÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közi: Jakab Elek.

A FELPERES KIRÁLYI FISKUS BIZONYITÉKA.

(Folytatás.)

Huszonhetedik tanú Ujhelyi Ujhelyi Károly ur, ezen tisztelt vármegyének főhadi adóvevője letett hite után tanúképpen vallja:

Mult 1834. esztendő deczember hónap 9-én tekintetes nemes Szathmár vármegyében, Nagy-Károly mezővárosában tartatott közgyűlésen jelen voltam, holott is a követi utasítás következtében tanácskozás alá jött urbéri V-ik és VIII. cikkely felett folytatott kölcsönös vitatások közben az V-ik urbéri t. cikkelyre nézve báró Wesselényi (megszokott durva módja szerint) vakmerőbb állítására, a mennyire emlékezem, mely szerint azt állította, hogy minden igaz hazafinak ezen cikkelyt, t. i. a jobbágyok örökáru megválthatását annyival inkább kell óhajtani s eszközölni, mivel ezen cikkely lábrakapása egyedüli mód a N. M. H. tanács önkénye alól kiszabadulásra, mely mostani állásunk szerint kártekonnyul oly könnyen minden ilyen előforduló esetekbe magát törvénytelenül beavatja, továbbá ezt ugyan a kormány minden módon ellenzi, mivel azáltal most mindig azon szerepet játszsza, melynél fogva az adózók egyedül való jóltevőjének a nemesség és földes urak

ellen hatalmas oltalmazójának látszasson tartatni s egymás ellen a két felek között a bizodalmatlanság magvát táplálja.

A 4-ikre. Jól emlékezem, hogy báró a kérdéses tárgyban következendőképpen nyilatkozott: „A kormány teljességgel nem akarja ezen cikkely lábrakapását tekintetes KK. és RR., elfacsart álorzát tevén undok képére, kihuzta 9 millió ember zsirját s már most csak arra várakozik, hogy ezen 9 milliók zsirja kiszívása után azokat ellenünk felingerelvén, annak körmei közül ő szabadítson ki bennünket s akkor a nemességet (elfogyván már azon tehén teje, melyet oly régóta szabadosan s önkény szerint fej) ellenünk fordítván dühét, a rabszolgaságra lealacsonyítson. Ezen előhozott, nyugodalmas, békés megyénket lázadásra unszolt s jó királyunkat (kit megyénknek a mostani más vidékekben uralkodni kezdő szellem veszedelmes elve által el nem ragadtatott hűségese lakosai hüven szeretnek s tisztelnek) botránkozató merész szavaira közgyűlésünkben nagy dühvel egyszerre ülőhelyéből felkelvén másod alispány Uray Bálint ur, a többször tisztelt báró urat gondatlan s fullánkos beszédjéért mint felségsértegetőt megfeddette.

A 6-ikra. Jó tanúk lehetnek ezen tárgyban az első és másod alispány urak, Mándy Imre, Kovács Sándor t. b. urak, notarius Matay Antal több társaival, a két főügyész ur. Költ Nagy-Károlyban, 29. januáriusban 1835. esztendőben. Ujhelyi Ujhelyi Károly mpr. tekintetes Szathmár vármegye táblabírája s főhadi adóvevője. (P.H.)

28-ik tanú Molnár József ur letett hite után hasonlóul vallja:

Az 1-sőre. A mult 1834. évi december 9-ik napján jelen voltam a tekintetes Szathmár vármegye közgyűlésén.

A 2-ikra. Báró Wesselényi ur szavát nem hallottam, mert kijöttém, míg szólani engedte volna a tekintetes tiszti kar, mint-hogy a nagy beteg és orvosi kéz alatt levő feleségem állapotja otthon létet tölem egy-átaljában megkivánta.

A 3-ikra. A felséges kormányt sértő szavakat a nevezett bárótól nem hallottam.

A 4-re. Ezen érintett szavakat soha a bárótól nem hallottam.

Az 5-re. Nem hallottam, hogy tekintetes másod alispány ur a bárót felségsértésért feddette volna.

A 6-ikra. Házi környüállásaim miatt rövid időt tölthetvén a közgyűlésben, nem tudhatom, ki mikor ment el s ki még maradt bent. Egy alkalmas tanut sem nevezhetek. Költ Károlyban, januárius 29-én 1835 esztendőben. Molnár József m.k. (P.H.)

29-ik tanú Pák József ur, méltóságos gróf Károlyi Lajos erdődi fiscalisa letett hite után hasonlóul vallja:

Az 1-sőre. Jelen voltam t. nemes Szathmár vármegyének mult évi december 9-én tartott közgyűlésén.

A 2-ikra. Hallottam báró Wesselényi Miklós urnak ezen urbéri V-ik czikk törvénynek 2-ik §-sa felett tartott beszédjét, de minthogy báró ur már a gyűlésbe lett bejöveteleveléül közkedvetlenséget okozni látzatott, ő az elnöki határozás ellenére is mindjárt a gyűlés kezdetén beszélni kívánván, a tekintetes RR. által pedig a beszédhez jutni nem engedtetvén, nagy zsbongásnak s lármának okot szolgáltatott és a tanácskozások folyamatját tovább egy óránál feltartóztatta; ezen kölcsönös láрма által figyelmem már

jó előre s annyira megunatkozott, hogy későbbben csakugyan beszédhez jutván a nevezett báró ur, kifejezéseire keveset ügyeltem s megelégedtem beszédjének azon feladásával, melynél fogva a jobbágyok örökös kiválthatásoknak jótékonyságokat vitatva, azokból a jobbágyságnak valódi polgári létét, hazához, való ragaszkodását a nemesi karral lehető közelebbi összekapcsoltatását, a nemzeti ipar fejlődését, kereskedés előmozdítását s több efféléket következtette.

A 3-ikra. Csak akkor kezdettem beszédjére valamivel figyelmetesebb lenni, midőn annak folytában a kormányt is felhozta, análfogva

A 4-ikre. Jól hallottam, midőn a báró a kormányt álorezába burkolva lenni emlegette, mint a mely magát az adózó nép pártfogójának szinleli s mindég úgy tűnik fel, mint az adózóknak a nemesség ellen való védelmezője; a hol ellenben épen a kormány nyomorgatja a szegény adózó népet balhiedelmében, (melyből azt következtetni nem is igen lehet), hogy a nemesség ellen kikelvén a kormány, szabadítsa azt meg s akkor a nemes renddel is szabad kénye szerint bánhasson. Hogy azonban báró ur jelen állításait épen az ezen 4-ik pontban aláhuzott szavakkal vagy renddel terjesztette volna elő? arra világosan nem emlékezem, valamint szinte

Az 5-ikre. Minthogy báró ur hosszas beszédje folytában szokása ellenére több helyeken akadozott, a kormány ellen tett fenetebbi kifejezéseit újra közkedvetlenség, sőt többek által „nem igaz“ felkiáltás követte, többé arra se ügyeltem, hogyan fejezte légyen ki magát nevezett báró ur másod alispány urnak feddő intésére.

A 6-ikra tanuknak nevezhetem a jelen tárgyban a gyűlésen volt egész megyei tisztséget több számos ugy ezen, mint szomszéd megyebéli táblabíró urakkal együtt. Erdődön, januáriusban 29. 1835. esztendőben. Pák József mp. uradalmi fiscalis. (P.H.)

30-ik tanú Vörös László ur, gencsi közbirtokos, letett hite után hasonlóul vallja:

Az 1-re. Igenis jelen voltam.

A 2-ik és 3-ikra nem felelhetek, mert

távol állván, a köznép s tekintetes KK. és RR. nagy láрма között nem hallgattak semmi beszédet, erőltetvén a dolgot, fiscalis actiót rendeltek ellene, melyre azt felelte, hogy a „félsz“ nem barátja s még a szomszédjában sem engedi meglakni.

A 4-re. Mikor reá került hogy beszéljen, ezen szókat mondotta: „hogy az uralkodó álorcztát visel s csak azt akarja, hogy annak a 9 millió embernek zsirját tölcseren által tölthesse az adózó jobbágyokra, hogy annál jobban fejhesse;“ mely szavaira Schlachta Márton kanonok ur azt mondta: „Báró engedjen meg; a mi jó fejedelmünket ne bántsa!“ Tekintetes Uray Bálint subst. vicze ispány tovább folytattatván a beszédjét, távol lévén, nem érhettem. Hogy ezeket tett hitem után igaz jó lelkiismerettel vallom. Költ Gencsen, januárus 28. 1835. esztendőben. Vörös László gencsi közbirtokos mp.

31-ik tanú nemes Odor Benjamin ur, gencsi közbirtokos letett hite után hasonlólul vallja:

A mi az 1-sőt illeti: a mult esztendei deczember 9-én Nagy-Károlyban tartatott közgyűlésen jelen voltam.

A mi a 2-ik és 3-ik pontokat illeti: Hogy báró Wesselényi Miklós ur a közgyűlésben mondott oratóijában az uralkodó kormány ellen sértő kifejezésekkel kikelt, azt nem tagadhatom. Hogy a 4-ik pont alatt kitett szavakat tulajdon szájából hallottam, azt igaz hitem szerint állítom.

A mi az 5-ik pontot illeti: Hogy tekintetes Uray Bálint urnak második alispánynak felségsértéssel való feddésére mit felelt? azt nem tudhatom, mert magányos dolgaim miatt kihivattatván, már akkor jelen nem lehettem. Hogy mindezeket tekintetes Szögyényi Sándor viceszolgabiró és nemes Báthory János ur által hitem letétele után s hogy igaz jó lelkiesmérettel vallom, arról adom ezen tulajdon pecsétemmel megerősített vallomásomat. Költ Gencsen, januárus 29-én 1835. esztendőben. Odor Benjamin gencsi közbirtokos mpr. (P.H.)

32-ik tanú Egri Csomay András ur letett hite után hasonlólul vallja:

Az 1-sőre. A kérdéses 9-ik deczemberi közgyűlésen eleitől egész végig jelen voltam.

A 2-ikra. Hallottam báró Wesselényi Miklós ur által ezen gyűlésben az urbéri telkek örökös megválthatása tárgyában tartott hosszú és czifra beszédjét, de én azt kevesebb tanuláson és távolabb létem miatt is úgy fel nem foghattam, hogy úgy előszámálhassam, a mint ő azt fellengősen előbeszélette.

A 3-ik és 4-ikre. Sok beszédjéből annyira emlékezem mégis, hogy végre magát így fejezte ki: „A kormány nem akarja azt tekintetes KK. és RR., mely csalárd álorcztát vévén magára, kihuzta 9 millió ember zsirját s már most csak arra várakozik, hogy ezen 9 milliót ellenünk felingerelvén, annak körmei közül ő szabadítsa ki, s akkor jaj lesz nekünk tekintetes KK. és RR., mert szabad emberekből rabszolgákká alacsonyodunk.“ Erre szathmári kanonok főtisztelendő Schlachta Márton ur felelvén, azt mondotta: „De már ez nem jól van mondva, kár a mi jó fejedelmünket így bántani!“

Az 5-ikre. Tekintetes Uray Bálint ur is mondott erre valamit, de azt már nem érhettem, mivel a nép közt zendülés történt, mivel hogy nem akarták, hogy a báró továbbá beszédjét folytathassa. Mi történt továbbá, nem tudom, mivel én a gyűlést ottan hagytam. Melyről adom ezen kezem aláírásával és pecsétemmel megerősített irásomat. Költ Nagy-Károlyban, januárus 29-én 1835. esztendőben. Egri Csomay András mp. (P.H.)

Mely általunk hit letétele alatt kivett törvényes vallatás soráról a királyi fiscus igazainak védlésére kiadjuk ezen neveink aláírásával s szokott pecsétünkkel megerősített bizonyágtevő levelünket, az igazság és fentebb tisztelt felséges nádori parancsolat foglalatja is így hozván magával. Költ Csengerben, Bőjtelő havának 11. napján 1835. esztendőben. Magyar Szögyényi Sándor, tekintetes nemes Szathmár vármegye alszolgabirája m.k. (P.H.) Báthory János, ugyanazon tisztelt megye rendszerint való esküdtje mpr. (P.H.)

Hogy ezen pár az eredetiről általam lemásoltatott és azután conferáltatván, azzal szóról szóra, pontról pontra mindenenkben megegyezett légyen, hitem szerint bizonyítom.

Pünkösdi hava 4-kén 1835. Rotten Károly, a királyi ítélőtábla hites jegyzője. (L.S.) *)

Sub Littera D.

A fenséges nádor ő herczegsége parancsolatja következtetésében királyi ügyvéd tekintetes Hollósy József ur által az alább irt kérdőpontokra fel lévén szólítva, feleletemet e következőkben teszem:

Kérdőpontok.

1-ör. Jelen volt-é a tanú tekintetes Szathmár vármegyének 1834-ik esztendei december hónap 9-ik napján tartatott közgyűlésen.

Az 1-sőre. Jelen voltam. Ha úgy —

2-or. Vallja meg a tanú letett hite után: hallotta-é, a miket mondott báró Wesselényi Miklós ur ezen megye közgyűlésében az országgyűlési dolgok folyamatja s jelesen az urbarialis tárgyban hozandó törvények iránt? s ha úgy —

A 2-ikra. A mondott beszédeiből a bárónak ezekre emlékezek, először is az V-ik urbéri cikkről szóló követi tudósítás felolvasása után kifejtette a proprietás ideáját; mi közben előadta azt, hogy ha a parasztnak a birtokos a maga telkét el nem adhatja, úgy ő saját birtokának nem is szabados ura, minthogy a proprietásbeli jus egyenesen csak abban áll, hogy én birtokomat ne csak Péternek s Pálnak, de Jánosnak is és kinek nekem tetszik, annak szabadon eladhassam. Továbbá szólott az uri székek jövedőbeli tartásáról s azt mutogatta, mint fognak a kisebb birtokos földes urak annak gyakrabbi tartásával terheltetni s több efféléket az uri székek tartásáról. Egyébaránt hosszas és különös figyelmet nem érdemlő előadásából másokra nem emlékezek.

3-or. Beszélje el a tanú mindazokat, miket fentebb nevezett báró Wesselényi Miklós ur e pontban nemzeti fenntartásukat fenyegető veszélyekről előhozott és mondott, jelesen pedig:

A 3-ikra ezt mondta: „Én ugyan, tekintetes KK. és RR., nem nagyon barátságos

öszevoköttetésben élek a félnökséggel, de ha el is következne azon borzasztó történet, kitől isten a hazát örökre őrizze, melyek közül elhallgatván a régiebbeket, közelebb csak ama szerencsétlen zemplényi esetre figyelmeztetem a tekintetes KK. és RR-t, miután a hazában a birtokosok egymástól távol lagnak, az ilyen szomorú helyzetekben segedelemért sem folyamodhatna egyik a másikhoz; nem is kívánok én soha az ilyen segítségekre szorulni tekintetes KK. és RR., de félek is, hogy akkor mindenektől elhagyatva, magamnak is futásban kellene keresni menedéket. E szempontból indulva, kérem a KK. és RR. előbbeni utasításunknál megmaradni.

4-er. Mondja elő a tanú azon szavakat, melyekkel báró Wesselényi Miklós ur a fent megjegyzett gyűlésben beszédjének vége felé az uralkodó kormány ellen megsértő kifejezésekkel élt? és jelesen —

A 4-ikre. A mi felséges fejedelmünk dicső személyét illeti, magos személyéről a báró beszédjében egész gyűlés alatt legkisebb emlékezetet sem hallottam.

5-ör. Hallotta-e a tanú, hogy báró Wesselényi Miklós ur ezen alkalmatossággal jelesen a következő szavakat mondotta: „A kormány nem akarja azt tekintetes KK. és RR., mely csalárd álarczát vévén ocsmány képére, kihuzta 9 millió ember zsirját s már most csak arra várakozik, hogy ezen 9 milliót ellenünk az által felingerelvén, annak körmei közül ő szabadítson ki s ekkor jaj nekünk tekintetes KK. és RR., mert szabad emberekből rabszolgákká alacsonyodnánk.“ Vagy mondja elő a tanú ez alkalmatossággal báró Wesselényi Miklós ur által ily vagy hasonló formában kiejtett szavait.

Az 5-ikre. Az e tárgyban ezeket mondotta a báró, mint én visszaemlékezek: „A kormány a maga képét mintegy álarcza alá rejti, melyet ha onnét lerántanánk, akkor látszanék meg csak, hogy azt miért tette; nevezetesen, hogy azon 9 millió nyomorult emberek zsirját kiszívhasssa, s így hasonlóul az olygarchák kik legyenek? azok azon nagy

*) E másolatok szerfelett hibásak, de kiigazítanom nem lehetett, mert jobb példány nem volt birtokomban.

urak, kik hasonlóul a szegény adózó nép véres verejtékéből szerzett kincsekkel zsebjöket tele tömvén, véle a külföldre utaznak, hogy ott kedvek szerint elfecsérelhessék s tékozolhassák s vissza belőle a hazának semmi egyebet a bünnél. ne hozzanak. És ekkép az V-ik urbéri cikkely meg nem adásával a nép az elkeseredésből és kétségbeesésből ellenünk fellázadván, készen lesz ugyan a kormány minket ezeknek körmei közül kiszabadítani, de jaj lenne akkor nekünk tekintetes KK. és RR., mert semmi nem lennénk egyebek rabszolgáknál!"

6-or. Midőn ezen előhozott szavakra másod alispány Uray Bálint ur felállván helyéből, báró Wesselényi Miklós urat mintegy felségsértéssel feddette, hallotta-e a tanú, miket felelt ezen feddő emlékeztetésre báró Wesselényi Miklós ur és fentebbi szavait mely kifejezésekkel ismételte?

A 6-ikra. Midőn az V-ik kérdőpontban a kormány ellen mondottak iránt másod alispány Uray Bálint ur által megintetett, hogy felséges fejedelem ellen sértő kifejezésekkel élt, az alispánynak ezeket mondotta: „Talan nem értette a tekintetes alispány ur beszédem tartalmát s azt fel sem fogta? mert különben engem ezen vétekekkel nem vádolna; mit egyszer szoktam mondani s a számon kibocsájtani, azt másodszer is van bátorságom ismételni. Kérem tehát figyelmét, tessék jobban reá hallgatni, s ekkor az 5 pontra előadottakat a kormányról elmondá s így szóla: Ezt mondám tekintetes KK. és RR., ezt mondám tekintetes alispány ur! Most tessék már megmondani, van-é ebben felségbántás? mire sem a második alispány, sem a tekintetes KK. közül senki sem felelt egy szót is.

7-szer. Vallja meg a tanú letett hite után: megkérte-é báró Wesselényi Miklós ur a tanút, hogy ez egyetértve, több jó embereivel s barátjaival azon igyekezzen, hogy tekintetes Bihar vármegyei Ravazdy volt követ helyébe Kölcsey Ferencz urat küldje fel követnek? Ha ugy, mondja el a tanú környülállásosan, miképen fejezte ki magát ez uttal báró Wesselényi Miklós ur?

A 7-ikre. Követválasztás minden magyar nemesnek törvényes és közel jusa lévén,

e tárgyban való vallomásom senkire sem tartozik, egyébiránt is nekem a báró senkit mást illetőt a dologról nem szólt.

8-or. Nevezzen a tanú több más alkalmas tanúkat.

8-ikra. Tekintetes nemes Szathmár vármegyének a fentirt gyűlésben jelen volt Rendei. Költ Ér-Semjénben, februárius 14. 1835. esztendőben. Péchi László táblabíró mp.

Hogy táblabíró tekintetes Péchfalusi Péchy László urat fenséges királyi herczeg országunk nádorának a legközelebb. elmúlt 1834-ik esztendő Karácson havának 22. a királyi fiscus részére költ, nekünk bemutatott és általunk mély tisztelettel elfogadtatott kegyelmes ország-bírói vallató parancsolatja ereje mellett megesküdtetvén, ezen fentebb tulajdon kezével irt s aláirt valló kinyilatkoztatását kivettük, ezennel nevünk aláírásával és szokott pecsétünkkel megerősített bizonyoságlevélünk által ismerjük. Költ Ér-Semjénben, Bőjtelő hava 16-ik napján 1835-ik esztendőben. Dobóczy István mpr. tekintetes nemes Bihar vármegye alszolgabírája. (L.S.) és esküdtje Fényes József mpr. (L.S.)

Hogy ezen másolat a maga eredetijével mindenekben megegyező legyen, ezennel bizonyítom. Pesten, 1837-ik évi Szent György hava 18-án.

Bodogh Károly mpr. tekintetes kir. ítélő táblai hites jegyző.

C.-hez.

1837-ik esztendőben május 29-től június 5-ig tekintetes Szathmár vármegyében Nagy-Károly mezővárosában ezen tanúvallásban foglalt tanúk, kivévén a 7-et, 9. 13. 23. és 25-öt, annak rendje szerint általam meghiteltetvén, előbbi vallásaikat eképen hiteltesítették, különösen:

Május 29-én Vetésy Sámuel 4-ik, Szerdahelyi Pál 5-ik, Matay Antal 6-ik, Kézdi Vásárhelyi József 20-ik, Gabányi Sándor 22-ik és Csabay Antal 26-ik tanúk előbbi vallásaikat mindenekben megerősítették.

Május 30-án Nagy Ignác 11-ik tanú előbbi vallását megerősíti azon hozzáadással: hogy tudja, hogy báró Wesselényi Miklós ő felsége uralkodó személye iránt viseltető mély tiszteletét s hódolását nyilvánító s a

kormányt ettől, mint más alkalomkor a megye közgyűlésén tartott beszédeiben, ugy jelenleg is egymástól megkülönböztette.

Szentlélek Mihály 12-ik tanú előbbi vallását szinte megerősíti, hozzá tevéen annak 2-ik részére, hogy midőn másod alispány ur báró Wesselényi Miklóst mint felség sértésre czélzó szavaira emlékeztette, a báró így felelt: „Nem jól ért engem vicze ispány ur, mert a felség sértése gondolatomban sincsen.“ Ezután elmondott beszédét ismételvén, azt egyenesen csak a kormányra alkalmaztatta.

Fekete Márton 18-ik tanu pedig előbbi vallása mellett egészen megmaradott.

Május 31-én Uray Bálint 1-ső tanu előbbi vallását általánosán megerősíti azon hozzáadással, hogy 3-ik, 4-ik és 5-ik pontokban érintett kormány nevezetet b. Wesselényi Miklós ur a király személyére nem értette s mind ekkor, mind a tanu megszólítására tett magyarázatában, mind pedig több Szathmár vármegyei közgyűlésekben is a király személyét, mely eránt mindenkor hódoló tiszteletét nyilatkoztatta, a kormánytól megkülönböztette.

Kende Zsigmond 2-ik tanu előbbi vallását szinte megerősíti a következő pót-lással az 5-ik pontra: hogy midőn b. Wesselényi Miklós másodalispán Uray Bálint ur által emlékeztetett, hogy a kormányt (vagy királyt, e tanu bizonyosan meghatározni nem tudja) hasonló rágalmakkal illetni nem lehetne, midőn az törvényes alkotmányunknak megtartásán annyira törekedik, b. Wesselényi Miklós nyilván és az egész közgyűlés hallattára élő szóval kimagyarázta magát, hogy ő a király, a fejedelem szentséges személyét tiszteletben tartja, ő az ellen semmit sem szól, ő a kormány cselekedeteit, nem pedig a fejedelmét rostálja, ő a kormány, a kormányozó dicasteriumokat és a király személye melletti királyi tanácsosokat érti; valamint azt is állítja a tanú, hogy báró Wesselényi sem nem lázított, sem lázítani nem akart, hanem csak az 5-ik urbéri törvény-cikkely mellett beszélt és argumentálódott.

Kovács Sándor 3-ik tanú előbbi vallását megerősíti azon felvilágosítással, hogy

részéről nem tudja, mit értett b. Wesselényi Miklós a kormány nevezet alatt.

Szöllősy György 24-ik tanú előbbi vallása mellett egyáltalában megmaradott.

Junius 1-ső napján Szuhányi Ferencz 19-ik, Ujhelyi Károly 27-ik, Molnár József 28-ik, Vörös László 30-ik, Odor Benjamin 31-ik és Csomay András 32-ik tanúk előbbi vallomásaikat egészen megerősítik.

Junius 2-án Fogarasy László 21-ik tanú előbbi vallását hasonlóképen megerősíti.

Junius 3-án Mándy Imre 8-ik tanú előbbi vallását egyáltalában megerősítvén.—

Pák József 29-ik tanú előbbi, különben megerősített vallását azzal világosítja, hogy b. Wesselényi Miklós másod alispány ur azon figyelmeztetésére, hogy az ő kiejtésait felség sértésnek is lehetne tartani, azon megkülönböztetést tette, hogy előtte a felség személye minden esetben és tekintetben szent, az ellen kikelni soha sem szabad, de a kormány vagyis a felség emberei hibáit fejtegetni, azokat felfedezni kötelességének tartja, mely különbséget a báró már előbb is egy közgyűlésen majdnem ezen szavakkal tette.

Junius 4-én Luby Károly 15-ik és Tamásy László 16-ik tanúk előbbi vallásaikat megerősítik.

Soos György 17-ik tanú előbbi vallását azzal hagyta helyben, hogy miket mondott a báró, nem tudja, annyira világosan emlékezik, hogy beszédjére második alispán Uray Bálint ur megszólította: kimélné magát a kemény kifejezésektől, azt sem tudja a tanú, hogy ragasztott-é ezen szavaihoz más szavakat az alispán.

Junius 5-én Domahidy Gedeon 10-ik tanú előbbi vallomását megerősítvén, Domahidy Pál 14-ik tanú előbbi vallásához e következőket adja: A 3-ikra. A gyűlés vége felé tett tüzesebb visszafelvetések között, midőn báró Wesselényi Miklós a kormányról emlékezett, a kormányról nem egyedül ötet, hanem a gyűlésben mást, de nem jut már a tanúnak eszébe, kit is hallott emlékezni és Wesselényi ellen ilyen okkal szólani: hogy mivel a kormánynak szokása az adózó népet ellenünk pártfogolni, most öleljük az alkalmat, melyben a kormány mellénk

állott, mely ellenókkal s a kormánynak szintén megsértésével ingerlődtnek gondolja a tanú Wesselényi Miklóst a legtüzesebb kifakadásra a kormány szokása ellen. 5-re. Minekutána báró Wesselényi Miklós a kormányról mondott szavait ismételte, de némely világosítással, azontul többé ellene senki észrevételt nem tett.

Junius 6-án szinte tekintetes Szathmár vármegyében Homok helységében Kovács László 9-ik tanú általam meghiteltetvén, előbbi vallását mindenekben helyben hagyta. Költ Nagy-Károlyban, 1837 junius 6-án Gosztonyi és Krencsi Gosztonyi Miklós m. k. ő cs. k. f. tanácsosa és a f. m. országbirói hivatal ítélő mestere.

D.-hez.

1837-ik esztendő május 29-én tekintetes Szathmár vármegyében Nagy-Károly mezővárosában Péchy László általam a szokott módon meghiteltetvén, előbbi vallását eképen hitelesítette.

Az 1-re megerősíti.

A 2-ra azon hozzátételt teszi felvilágosításul, hogy báró Wesselényi Miklós beszédjének minden iránya oda láttatott czélozni, hogy az urbéri 5-ik cikkelyben adott követi utasítást tovább is a tekintetes RR. tartsák meg s ezen kívül beszédjében semmi lázítási szándék vagy czélzat nem rejtezett.

A 3-ra megerősíti.

A 4-ikre azon világosítással hagyja meg, hogy a báró csak kormányt említett beszédjében.

Az 5-ikre megerősíti.

A 6-ikra. Midőn másod alispán Uray Bálint ur által a báró megintetett, ugyanaz elmondván előbbi mondását, hozzá tette azt, mit a tanú is ezen ponti vallomásához ad, nevezetesen: „En felséges koronás fejedelmem személyét mélyen tisztetem, soha tiszteletlenül arról nem szólok és valahányszor én kormányról szólok, soha én fejedelmem magos személyét érdekelni nem kívánom és így most is csak tanácsosairól szólottam.“ És ezen kiejtéséknél fogva tette a tanú a 4-ik pontra azon vallomását, hogy a felséges fejedelem személyéről nem szólott. A 6-ik pontban első vallomásakor, de most is

azt értette a tanú, hogy másod alispán ur intése után nyilván kimondotta, hogy nem a fejedelem dicső személyéről szól, miben mind másod alispán ur, mind a rendek tökéletesen megnyugodtak. Költ mint feljebb (L.S.) Gosztonyi és Krencsi Gosztonyi Miklós m. k. ő cs. k. felsége tanácsosa és a főméltósági országbirói hivatal ítélő mestere.

E. alatt.

Január 29-én 1836 évfordulati napján a lithographia ajándékozásának Erdélyben.

„Mélyen tisztelt báró ur. E napon, melyet a báró ur tevé oly szép emléküvé, remegő örömben adóznak lelkeink hálával és tisztelettel. Egy éve ma, midőn a világult század gyermekit, az erény, becsület és szabadság őrangyalát, a szabad sajtót az Erdélyben hontalant a b. ur előidézi a sirból, melybe törvénytelen önkény s nemtelen erőszak taszíták. Legyen e nap örök időkre a b. ur emlékének szentelve, s e napon újabb dicsőségben tűnjön fel mindég a szabad sajtó karöltve teremőjével. Mi e napon fontoló figyelemmel tekintünk a b. ur polgári életére. Látjuk, miképen szenvedés és kísértések közepette vasállhatatossággal harczot vivott a sötétség és korlátot nem ismerő hatalom ellen; úgy tűnt fel honunk egén, mint egy szép jövő szobor reményeinek teremője; merre járt, merre kelt, üzte a részvétlenség angyalát, őrt állott a törvény s alkotmány mellett s tanácsló szóval hány lelket mentett meg a kárhozattól. Egy kisded közvélemény, mely óriássá nevededése reményét kebelében hordá, a b. ur törvény s becsületszentelte lépéseit részvétellel kísérte, s a szükkeblü hatalom felhívás nélkül tűzte ki az üldözés zászlóját, hogy az örök életre születettet meggyilkolja. Ámde nem tudta, character nem borzad vissza pallóستól, erény kísértetek alatt nemesül, vérpadon leghatalmasabb s közvélemény, kit mint vártatlant*) kisére mint üldözöttet oltalmazó mindenhatósággal fog védeni. Engedje a b. ur, legyünk mi a nem felejtendő pillanatban legalább egy részben képzői azon közvéleménynek, mely tisztelet, hála és honszeretet-

*) Talán: nem — vártat.

től lelkesítve a b. ur személyében az üldözött nagy polgár mellett védőleg emelkedett fel. Mi hisszük, eljő az idő, el kell az időnek jönni, midőn ember törpe önségen felül emelkedve, meg fogja vetni a hitvány életet ott, hol milliók sorsa áldozatot kér, vést kiált. Azonban tudjuk, hogy alkotmányos polgár kötelessége békés uton haladni a cél felé, s a b. urat, mint a békés uton haladásnak nagy mesterét üdvözöljük s kezeibe tesszük a becsületszót, az életnél szentebbet, miképen a b. urat szent pályáján meg-hajthatatlan hívással követni fogjuk, s engedje meg, hogy jó és balszerencsében osztályosai legyünk s életünk egyik nehéz és szép feladása legyen megtanítani a népet, a 8 millió nemtelent azon szomorú leczkére, hogy Wesselényi Miklós alkotmány, törvény és becsület útján természeti igazak mellett küzdve, 8 millió nyomtatott honosinak szeren-

F. alatt.

Anno 1836. die 9-a junii in L. R. civitate Pestiensis in aedibus Militaribus Josephinis in praesentia Magnifici Domini Consilarii Magistri causarum Regalium Directoris Alexandri Beöthy de Bessenyo ab incaptivato Ladislao Lovassy sequens per infrascriptum exceptum est benevolum.

1. Quod est Inquisito nomen, cognomen etc.

Ladislau Lovassy ex Comitatu Bihariensi oppido Nagy-Szalonta etc.

47. *) Die 29-a Januarii a. c. qualem sermonem habuit inquisitus ad Baronem Wesselényi, recenseat illum, et est ne hic sermo idem, qui inquisito remonstratur, quid significant, et quo referuntur expressiones substracto in hoc sermone?

Sermonem hunc mihi remonstratum ego praedicta die Baroni Wesselényi in praesentia plurium juvenum servavi, provocatus fui per hos, ut ipsi cum icone orationem dicam, et hanc, quae mihi exhibita est, servavi, expressionesque adhibitas recognoscere debeo, prout et id, quod ex convictione propria hoc dixerim. Baro Wesselényi ad hunc sermonem gratias egit pro effigie sua, hortatus est nos,

cséjét eszközölni óhajtvá, alacsony üldözés martalékja lön. Órizzze meg fogadásunk örök emlékéül e képet, azért adjuk saját képét, mert meg vagyunk győződve, hogy szenvedések közepette saját lelki erejére legbiztosabban támaszkodhatik s követési mintául a b. urnak önmagát tüzzük ki. Mi nem kérünk vissza emléket a b. urtól, tettei oly mélyen véstek emléket kebleinkbe, hogy a hála s tisztelet érzelmeit az idő kebleinkből csak kebleinkkel együtt tépheti ki. Egyetlen kérelmünk van, minek teljesítése legyen végrendeletének utópontja: legyen a b. urnak sirja is népszerű, mint élete volt s leend; magánosan emelkedjék sirja, mint pusztasir, zászlók és czimerek nélkül, ne rejtsék erős falak, izmos záruk el szemeink elől; így a földmives is megkönnyezheti, s mi meghagyjuk gyermekeinknek, hogy unokáinkat e pusztasirhoz vigyék honszerelmet tanulni."

F. alatt.

1836-ban június 9. szabad királyi Pest városában a József-féle katonai épületben királyi közügy igazgatómester és tanácsos Nagyságos Bessenyo Beöthy Sándor ur Lovassy László fogolytól a következő, alább megírt önkéntes vallomást vette be.

1. Mi a vádlott neve és előneve?

Lovassy László, bihar vármegyei nagyszalontai sat.

47. Folyó év január 29-n minő beszédet tartott vádlott báró Wesselényihez, mondja meg, s az a ezen beszéd, a mely ime előtte felmutattatik, mit jelentenek s mire vonatkoznak az azon beszédben alávont sorok?

Az előttem bemutatott beszédet a mondott napon én tartottam báró Wesselényihez több ifjak jelenlétében, felkérve rá általok, hogy neki saját arczképét átadva, beszédet mondjak, s elmondottam azt, a mit velem most közlöttek, a kifejezéseket is el kell ismernem, valamint azt is, hogy azt meggyőződésből tettem. Báró Wesselényi e beszédre válaszolva, megköszönte arczképét, serkentett

*) E szám a vallatások ezen pontjára vonatkozik.

ut perseveremus in proposito nostro, et non sinamus illud pertransire; dixit etiam nonnulla de eo, quantum ipse doleat, quod sit extorris e patria, et sic etiam res ejus domestica detrimentum patiatur, et alia his similia.

G. alatt.

Anno 1836. die 26-a Maji in L. et R. civitate Pestiensis in aedibus sic dictis Josephinis in praesentia Magnifici Domini Consilii et Magistri causarum Regalium Directoris Alexandri Beöthy de Bessenyo ab incaptivato Joanne Tormássy sequens per infrascriptum fiscalem Regium excepta est benevola fassio:

1-o. Quod est inquisito nomen et cognomen, quae aetas, religio, et conditio?

Vocor Joannes Tormássy ex oppido Gyula Comitatus Békésiensis oriendus.

24-to. Fuitne inquisitus occasione illa praesens, dum die 29-a Januarii 1836. Ladislaus Lovassy sermonem isthic inquisito remonstratum ad Baronem Wesselényi habuit, et effigiem propriam praesentavit? fateatur, quid hac occasione dictum et actum sit?

Dum Ladislaus Lovassy die 29-a Januarii a. c. effigiem Baronis Wesselényi huic in tesseram cultus et cohonestationis immanuasset, praesens fui et sermonem illum, quem Ladislaus Lovassy hac occasione habuit, et quem cum mihi remonstrato cohaerere recognosco, audivi; interim idem Lovassy a nullo nostrum in commissis habuit, ut orationem dicat, aut ut recte id, quod dixit, proloquatur, estque sermo hic praecise foetus excentrici Lovassyani ingenii. Baro Wesselényi ad allocutionem hanc respondit in hunc sensum: quod initio creationis mundi tenebrae fuerint et lux dein facta sit, quam tamen homines vitiis suis obumbrarunt, et sic supervenerint secula obscuritatis eo usque, donec per typographiam et prelum lux iterum diffusa fuisset, quam omni modo, et quibusvis mediis conseverandam svasit. Quaestus est dein sui e patria exilio et in litem citatione, subjunctisque se nonnisi in conscientia recte actorum quaerere et invenire requiem. Uterque sermo sat longus et exquisitis flosculis exornatus fuit; ideo etiam post finitam hanc

minket, hogy feltett szándékunk mellett kintartók legyünk s azokat semmibe mulni el ne engedjük; mondott egyet s mást arról is, mennyire fáj neki honából való számkivetetése, hogy a miatt házi dolgaiban nagy károkat szenved s egyéb hasonlókat.

G. alatt.

1836-n május 26-n Pest szabad királyi városban az ugynevezett József-féle épületekben tanácsos és kir. közügyek igazgató mestere Nagyságos Bessenyői Beöthy Sándor ur jelenlétében fogoly Tormássy Jánostól alólírott királyi fiscalistól a következő önkéntes vallomás vétetett be:

1-ör. Mi vádoltoknak neve, előneve, életkora, vallása és polgári állapotja?

Tormássy János a nevem, Békés vármegye Gyula mezővárosából.

24. Jelen volt-e vádolt azon alkalommal, mikor Lovassy László 1836. január 29. a vádolt előtt bemutatott beszédet báró Wesselényihez tartotta és arczképét neki átadta? vallja meg, ez alkalommal mit szóltak és cselekedtek?

Mikor Lovassy László a folyó évi január 29-n b. Wesselényi arczképét az ifjuság tisztelete és nagyrabecsülése jelül kézbesítette, jelen voltam és azon beszédet, melyet akkor Lovassy László tartott és a melynek az előttem felmutatottal való egyezését elismerem, hallottam; de Lovassy közülünk senki által arra megbizva nem volt, hogy beszédet tartson vagy pedig, hogy épen azt mondja, a mit mondott, és e beszéd egészen a Lovassy László tulzó gondolkodásának terméke. Báró Wesselényi e beszédre ily értelemben felelt: hogy a világ teremtése kezdetén sötétség volt s azután lett világosság, a melyet azonban az emberek vétkeikkel ismét elhomályosítottak, és erre a sötétség századai következtek mindaddig, mig nem a nyomdák és sajtó által ismét szétterjedett a világosság, a minek minden módon és minden eszközök által fenntartását ajánlotta. Azután panaszkodott a honából való számkivetéséről és perbefogatásáról s utána tette, hogy ő csak helyesen való cselekedetének becsületes öntudatában keres és talál nyugalmat. Mindkét beszéd elég hosszú

scenam certo mecum una discedenti Varga dixi inanes esse longos hos panegyricos, potuisseque et Ladislaum Lovassy sermonem suum paucis verbis absolvere, et Baronem Wesselényi totidem verbis respondere.

volt és keresett szóvirággal ékesített; azért én ezen jelentés elvégeztével a velem távozó Varga nevű barátomnak úgy nyilatkoztam, hogy ezen hosszas öndicsőítések hiábanvalók voltak s Lovassy László beszédét kevesebb szóval is elvégezhetné volna s báró Wesselényi rá szintén kevesebb szóval válaszolhat vala.

H. alatt.

Kérdőpontok.

1. Mi a tanúnak vezeték- s keresztnéve etc.?

Az 1-sőre. Jeszenszki Ferencznek hívják.

10. Ezen egyesülési társaság báró Wesselényi Miklósnak is irt egy levelet, mi volt ezen levélnek foglalatja és célja, ki volt ennek indítója és előmozdítója? ki által küldtetett el ez a levél b. Wesselényinek? Felelt ez erre az egyesületnek és mit? hová tétetett ezen felelet?

A 10-re. Szemere Bertalan készített egy emléklevelet Wesselényi számára és azt Décsy szélyelhordozta az ifiak közt aláírás végett, jelesen a casinói tracterba is behozta és ott több fiatal embereket aláíratott, magam is aláírtam, de később hallván azt, hogy ezen levélben az alóírtak Wesselényinek az eránt fogadást tevének, hogy ötet mindenben akarnák pártolni, én ezen kifejezésben meg nem egyezhetvén, Décsyhez mentem és nevemet kitörölttettem, a hol Pállal Arad vármegyéből valóval voltam, a ki szinte nevét kitörölttette. Választ is irt Wesselényi erre, a mely — a mint hallásból tudom — a Zöldfánál feltöröttetett és az ifjuságnak elolvasztatott. Ezen levelet — a mint tudom — Kölcseytől kapta az ifjuság és mostan, ha jól emlékezem, Zala vármegyénél letartóztatik, s azt az ifjuság kérésére Deák elküldte; de kik kérték meg arra, nem tudom. Ezen levélnek foglalatja köszönetből állott és felszólításból a haza ügyének pártolására; Wesselényinek szóló levelet Décsy vitte el Erdélybe. Wesselényi válaszában a. alatti a párja, melyet én Pozsonyban egy más másolattól leírtam.

Anno 1836. die 15-a decembris in Lib. Regiaque Civitate Pestiensis Testis Franciscus Jeszenszky, coram exmissa per Tabulam Regiam Judiciariam Deputatione, deposito prae-

vie corporali Juramento, praevidiam fassionem suam authenticavit.

Ad quaestionem: num societatem aliquando ad alios etiam quam qui praetendebantur fines, et quos signanter tendere observaverit? reposuit: Jut eszembe, hogy egykor javallatba jött, hogy Kölcseyt, mikor elment, gyászolják, ezt azonban nemcsak a társaság, hanem a többi ifjuság is cselekedte. Tovább Palóczy javallotta, hogy Kölcsey képe vétessék le, alkalmasint, mivel ezen követnek elveit igen tisztelték. De caetero fassionem per totum confirmavit. Sign. ut supra per Mag. Proton. Ignatium Végh.

H.-hoz.

Wesselényi válasza nemes magyarországyűlési ifjuságnak Pozsonyban. Kedves hazámfi, szeretett fiatal barátim! Haza melletti küzdésért külső jutalmat nyerni mi ritka hazánkban; hazánkban, hol üldözés és ennél is keserűbb félreértés volt eddig többnyire bére a magát feláldozó honfínak. Édes ily jutalom azért is, mivel mint nemes érzet s szabad szellem szüleménye, szép jövődöt sugározat a jelen homályáért borongó szemeibe annak, kit csak hazája boldogsága boldogíthat. Azon mennyei ösztön, mely nemes érzést jónak, nagynak és szépnek áldozni késztet, dagasztja — hála nemzetünk védangyalának! — kebletöket; de fájdalom, hogy nem kaphattatok hazánkban arra valóban méltót s olyat, kit a külföld magasztal s nagy tettek adják át késő századoknak, s így ezen nagy emberek szűkében nekem, ki semmit sem tettem s tettem az örökkévalóságért, jutott áldozástok szép jutalma. Ezt s ennyit nem érdemelvén, szegyenítve tünteti szemem elébe parányiságomat, de mint szivesség bizonyosága, édes a szivemnek s érzem a küzdőnek boldogsá-

gát, kinek szerető kezek törlik le verejtékét. Nincs magyar szivnél jó és szép eránt fogékonyabb, nincs kebel annál később felhevülni minden nagynak érzésére; de nemcsak fellobbani, hanem tartósan s végig táplálni a szent tüzet s buzgó érzéssel élni át egy egész élet zsidbasztó viszontagságait, ez kevés mértékben jutott a magyarnak osztályrészébe. A haza nagy nevére, melyre ti szent fogadást tevétek, kérlek, tartsátok meg lelketekben mostani érzéstöket akkor is, midőn az égi tüzet heves vér többé nem táplálja, akkor is, midőn most még nem ismert kísértelei a sziklás önségnek fogják lépéseitöket ólálva kísérni, s úgy is, ha fénytelen küzdésben kell az élet viráginak hervadni, gyümölcsseinek elhullani.

Kolozsvártt, september 18-kán 1834.
Wesselényi Miklós m.k.

Pecsétén: Két ember az előkor kön-

K. alatt.

Februárius 27-én 1837. Előadó Végh Ignác itélőmester. In causa Tabulari criminali Fiscii Regii contra Ladislaum Lovassy ex capite Criminis laesae majestatis et Perduellionis promoti in Inclyta Tabula Regia Judiciaria

Deliberatum est.

Judiciaria in hac causa procedura inde a condito articulo 56. 1790. quo videlicet in criminis laesae majestatis et perduellionis causis judicatus Tabulae Regiae delatus est, observatae latisque in compluribus analogis casibus usque annum 1811. continua serie semet excipientibus per Curiam Regiam Judiciariis Sententiis executioni quoque datis firmatae, adeoque juxta Tit. 6. II-dae legali, et ipsi tribunali strictam normam ponenti consuetudini superstructae; iis vero, quae relate ad defensionem media Parti I. praetensiae praeclusa adferuntur, non tantum per longiorem, gravitatem tamen objecti omni sub obtutu correspondentem assistentis meritoriam replicam, sed binas quoque ipsius rei conventi sub KK. et LL. ternas item hujus Partis sub Nris 1. 3. et 4. positivo Incatti desiderio conformiter una cum adnexis eidem inquisitionibus defensionem instar processui ac-

tösébe öltözködve tart egy paizst, mely felett van kétágu korona, a paizs közepében van egy tengeri sirén a tengerből emelkedő, ki jobb kezében tart egy csomó virágot; a paizs alatt ezen szavak olvashatók: nunquam retro.

Ad punctum fassionis 10-mum.

Általadtam Jeszenszki Ferencz mk.

I. alatt.

Kedves barátom! Hallom, beteg, mindent félretéve egészsége után lászson. Önnek nem szabad meghalni, ez igen nagy következetlenség lenne. Minden lépése borstörés volt a német orr alá, s ez helyes volt, s utoljára hasát akarja-e kenni s örömet, dobzódd örömet okozni ön neki? Ez nem lehet, ennek nem kell lehetni, azért tehát cura ut valeas. Wesselényi. Pozsony, deczember 1-én 1836.

K. alatt.

1837. február 27. Előadó Végh Ignác itélőmester. A királyi fiscusnak Lovassy László ellen felségsértés és hazaárulási bűn miatt a tekintetes királyi itélő-tábla előtt indított királyi táblai bűnügyében

Itélet.

Az itélet alatt álló ügyben a törvényes eljárás az 1790. 56. t. kelése óta, midőn t. i. a felségsértési és hazaárulási bűnökben való bíraskodás a királyi táblának adatott át, az eddig fennállott és az 1811. évig szakadatlan sorban egymásra következő hasonló esetek, sőt a királyi curia végrehajtott ítéléteivel is megerősített szokáson alapulván, mely szokás a Hármaskönyv II. r. 6. czikke szerint magának ezen törvényszéknek is szigorú szabályt ír elébe; azok pedig, a mik az alperes félnek állítólag a védelemtől elzárására vonatkozólag fölhozatnak, a jogsegédnek (assistent) nemcsak a tárgy homályosságához minden tekintetben illő viszonzfelelete, de magának a vádlottnak is KK. és LL. alatti saját, valamint ugyanannak 1. 3. 4. szám alatti három rendbeli határozott kívánságához képest védelem gyanánt perhez csatolt nyilatkozatai által, s utoljára minden perfolyta

clusas declarationes, ac tandem instituta universonum actorum processualium cum reo convento communicatione per cum proprio pugno deductam cunctasque Fiscus Regii imputationes, prout et documenta punctatim perstringentem, proque defensa manifestatam prolixam declarationem sufficienter elisis; — obmotis proin tam ratione proceduræ, quam defensæ exceptionibus velut omni fundamento destitutis rejectis, caeteris vero exceptionibus et querimoniis, tanquam ad ipsum processum haud spectantibus simpliciter prætermisissis —

Quod meritum Causæ attinet:

Producta per Fiscum Regium in fulcimentum actionis suæ documenta uberius remonstrant: qua ratione reus conventus Ladislaus Lovassy sub proxime præteritis Regni Comitibus certæ primus sub unionis socialis, sub in Casino Juventutis nomine non absque indultu modo, sed juxta tenores originalis sub *K.* Protocolli in obversum positive declarati abundique resensus coalescenti societati vel e respectu politicae (quam determinatio sub 3-a Decembris 1834. lata, inque eodem Protocollo conspicua, plures item perinde originales commembrorum correspondentiæ abunde probant) tendentiæ legibus patriis caeteroquin damnatæ adlectus, principalem jam in exordio personam agens, perniciosa primum non cum a vita modo Regni Constitutione incompatibilia, sed nec in ulla bene ordinata civitate tolerari queuntia, omnique sociali ordini adversa principia ibidem evolvendo, societatem sensim sub specie promovendi boni publici, ad ea amplectenda induxerit, prout id licentiosorum inque despectum Regiæ dignitatis et subversionem Regni Constitutionis tendentium sermonum sub *BB. CC. FF. GG. et HH.* deductiones authenticatorum sub *II.* et *PP.* testium fassionibus per productos ab adverso ad numeros 3. et 4. testes nec propriæ Partis I. recognitioni conformiter fatentes nullatenus enervatis suffultæ perhibent; qui testes etsi posterior relate ad specificos terminos in singularitate subsistat, ambo tamen cohaerenter cum fassione Joannis Tormássy sub *H.* Joannis Lapsánszky sub *J.* instrumento item confrontationali sub *D.* sufficienter evin-

leveleknek a vádlottal közlése után saját kezeivel irt s a királyi fiscus vádjaira és bizonyítékaira nézve elég bőven megtett önyilatkozatai által is megczáfoltatván; következőleg mind a peres eljárás formájára, mind a védelemre nézve tett kifogások — mint alappal nem bírók — visszautasításával az egyéb kifogásoknak és panaszoknak pedig, mint a perfolyamra nem tartozóknak, egyszerűen mellőzésével —

A mi az ügy érdemét illeti:

A királyi fiscus által keresete támogatásul előmutatott bizonyítékok bőven tanúsítják azt, hogy vádlott Lovassy László a közelebbi mult országgyűlés alatt elébb bizonyos Társulati Egyesülés (Unio Socialis), később Ifjúsági Casino név alatt nemcsak engedély nélkül, de a *K.* alatti eredeti jegyzőkönyv szerint a minden oldalról nyilvánult visszatetszés ellenére alakult Társulatnak, mely már politikai irányánál fogva [a mit az 1834. deczember 3-ki jegyzőkönyvben látható határozat és a tagok több eredeti levelei tanúsítanak] a hazai törvények által tiltva van, tagjává választatván: azonnal már kezdetben mint főszemély működött, nemcsak az ország ősi alkotmányával meg nem férő, de egy jól rendezett polgári társaságban is meg nem tűrhető és minden társadalmi renddel ellenkező veszélyes elveket fejtvé ki, és a társulatot a közjó előmozdítása ürügye alatt azok elfogadására bírta, a mint ezt szabados és a királyi méltóság megvetésére s az ország alkotmányának felforgatására irányuló *BB. CC. FF. GG. és HH.* betűk alatt levő beszédei és a *II.* és *PP.* betűk alatti tanúk vallomásait hitelesítő biztosok dolog leírása bizonyítja, mely bizonyítást az alperesnek 3. 4. szám alatti — nem az ő kívánságával megegyezőleg valló — saját tanúi sem gyöngítettek meg; a mely tanúk, ámbár az utóbbi az egyes kifejezésekre nézve megállható is, mindazáltal kétfőnek vallomása a *H.* alatti Tormássy János és *J.* alatti Lapsánszky János féle vallomásokkal együtt és a *D.* alatti szembesztési oklevéllel megegyezően elegendőleg megmu-

cunt Ladislaum Lovassy, si non iisdem praecise terminis, in cum tamen damnabilem sensum, qui in provocatis deductionibus continetur, quemve reus conventus occasione institutae confrontationis ipse recognoscit, prolocutum fuisse, hoc ipsum panegyricus per reum conventum die 29-a Januarii 1836. in praesentia complurium juvenum habitus, actisque sub *EE.* in origine adjacens sermo magis adhuc testatur, qui prout juxta propriam Incatti ad punctum 47. elicitam fassionem, e plena sua convictione promanavit, ita de perversa omnique legali ordini infensa ejus indole luculentissimum praebet documentum. Remonstrant porro originales Ladislai Lovassy missiles ad societatem exaratae, et sub *S. T. U. V.* improcessuatae, quam sollicitis curis idem absens quoque societatem ad principia haec favenda, et manutenda provocaverit, donec tandem exitiosis consiliis, et cooperatione sua eo rem deduxisset, ut non singillatim modo individua, cujus exempla complures protocollo adnexae originales correspondentium commembrorum tam ex diversis Regni Partibus, quam e Transylvania etiam ad Societatem exaratae litterae, et has inter praecipue sub *W.* productae perhibent; sed ipsa quoque Societas jam in completa, uti originalis sub *X.* et Protocollo conformis conceptus testatur, anarchico spiritu imbuta, adoptataque instar destructivorum armorum publica opinione sub fucato liberalitatis colore in formalem anarchicorum principiorum propagandam degenerare festinaverit.

Quam activam de caetero in his moliminibus ipse reus conventus caeperit partem, praeprovoatae suae missiles maxime autem sub *S.* cum sermone sub *EE.* combinatae, et finalis Incatti declaratio, sermo item per reum conventum occasione sanctionis ad universam juventutem hungaram habitus scopumque et nisum disseminandorum horum principiorum magis adhuc pandens, ad plenam deducunt claritatem, diserte perhibentes Ladislaum Lovassy spem realisandorum suorum consiliorum pectore foventem parte ab una in omnes superioritates, et avitas Regni institutiones invehendo, parte ab altera adeo adamatas per se de praecellentia Reipubli-

tatják azt, hogy Lovassy László, ha nem is épen azon kifejezésekkel, de mégis azon kárhoztatást érdemlő értelemben beszélett, a mi a hivatolt dologleírásban foglaltatik, és a mit a vádlott a szembesítéskor maga is elismert. Ugyanazt az 1836-n január 29-n több ifjak jelenlétében tartott és *EE.* betű alatt eredetileg a periratokhoz csatolt magasztaló beszéd még inkább bizonyítja, a mely beszédet alperes 47. pont alatt tett saját vallomásában teljes meggyőződéséből származottnak ismer el, a mi egyszersmind az ő veszedelmes és minden törvényes rend elleni ellenséges érzületéről tesz világos bizonyítványt. Megmutatják továbbá Lovassy Lászlónak a Társulathoz intézett s *S. T. U. V.* betűk alatt a periratokhoz zárt eredeti levelei, hogy még távollétében is mily lelkiismeretes gondossággal kérte meg a Társulatot, hogy ezen elveket pártolják és tartásák meg; míg végre veszélyes tanácsai és működése által a dolgot oda vitte, hogy nemcsak a társulat egyes tagjai, a mint ezt a tagoknak az ország különböző részeiből, sőt Erdélyből is a Társulathoz intézett több eredeti levele s azok között a *W.* alatti mutatja, s úgy szintén a jegyzőkönyvhöz zárt *X.* alatti eredeti fogalmazvány tanúsítása szerint maga a Társulat is forradalmi szellemtől áthatva s romboló fegyverként, a közvéleményre hivatkozva, a szabadelvűség színes ürügye alatt a forradalmi elvek formaszerű propagandájává fajzott el.

Mily tevékeny részt vett egyébiránt vádlott ezen törekvésekben, előlédzett levelei, legkiváltan pedig az *S.* alattinak *EE.* alatti beszédével egybehasonlítása és a vádlottnak utolsó nyilatkozata, úgy szintén vádlottnak az egész magyar ifjúsághoz egyesületök megalakulásakor tartott beszéde, mely a czélt és ezen elvek elterjesztésére való törekvést, még inkább világosságba helyezi azt, hogy Lovassy László a maga szándékainak valószínűségét és az ország ősi intézményeit gyalázta, másrésről általa rendkívül megkedvelt köztársasági és népfőnségi elveket hirdetett és semmit kísérletlenül nem hagyott arra nézve, hogy

cae, Majestate item populi ideas depredicando, sua ex parte nihil intentatum reliquisse, quo depressa omni auctoritate, opinio populi contra Regiam dignitatem, et salutare Regni institutiones ipsamque avitam Regni Constitutionem concitetur.

Ut ut autem praemissa velut authentice comprobata eo majorem subirent impuditionem, quod reus conventus teste authenticatione sub *D.* pauca etiam, quae contritionis cujuspiam speciem prae se ferre videbantur, verba, ad punctum 26-um revocando, finali porro sua declaratione majestatis populi et democraticae regiminis formae, dignitati Regiae, et constitutionalibus Regni hujus principiis caeteroquin adversae ideam magis adhuc evoluendo, semet tam in subscriptione certarum memorialium juxta propriam recognitionem ad punctum 45-tum, quam in modo memorata declaratione „Republicanum“ profitendo, ac denique in confrontatione sub *PP.* ad punctum 15-um aristocratico Regni systemati infensum declarando; insuper pertinacem erga damnata sua principia adhaesionem luculenter contestatus sit.

Cum tamen positiva et determinata relate ad specificas expressiones deprompta testis sub *PP.* fassio praeter benevola complicum examina generalibus solum reliquorum testium fassionibus succolletur, hoc praecise e respectu reum conventum Ladislaum Lovassy ab actionetenus petita poena relevari, in expiationem tamen gravissimi reatus ad decernales a publicatione praesentis sententiae computandos carceres condemnari, et executionem decerni.

Előadó Végh Ignácz ítélőmester. In Causa tabulari Criminali Fiscii Regii contra Joannem Lapsánszky ex capite Criminis Caesariae Majestatis et Perduellionis promoti, in Incl. Tab. Regia Judiciaria

Deliberatum est.

Reo convento Joanne Lapsánszky semet societati juvenum, quae sub praesentis Regni Comitibus sub Unionis socialis, sub in Casino Juventutis nomine coaluit, adlectum, sessiones sociales frequentasse; et prolatos ibidem contra salutem et dignitatem Regiam, inque subversionem avitae Reg-

minden tekintély lealacsonyításával a népnek a királyi méltóság és az ország ősi alkotmánya ellenébeni véleménye fölzaklattassék.

S ámbár az előbocsátott és hitelesen bebizonyított vétségek nagyobb beszámítás alá esnének azon okból, mert a vádlott a *D.* alatti tanúhitelesítés bizonyítása szerint a mi némi lelki megtörődésnek színét látszott mutatni, szavait a 26. pont alatt visszavonva, sőt utolsó nyilatkozatában is a királyi méltósággal és az ország alkotmányos elveivel tökéletesen ellenkező népfelségi és demokratiai kormányforma eszméjét még jobban kifejtve, magát — a 45 pont szerint — mind bizonyos emlékiratnak sajátkezüleg aláírása által, mind az imént említett nyilatkozatban „republicanus“-nak vállotta és végre a *PP.* alatti szembesítési iratban a 15 pont alatt magát az ország aristocraticai rendszere ellenségének nyilvánítván, kárhuzatos elveihez való megátalkodott ragaszkodást bizonyított:

Mínt hogy azonban a *PP.* alatti esketőlévélben levő tanúnak positiv és határozott részletes vallomása a kifejezések részleteire nézve a bűnrészesek önkéntes vallomásán kívül csak a többi tanúk általános vallomásain alapul: ezen tekintetnél fogva a vádlott Lovassy László a vádleévélben kívánt büntetés alól fölmentendőnek, de a legsúlyosabb bűnért való bűnhődésül ezen ítélet kihirdetésétől számítandó tíz évi börtönre ítélendőnek s az ítélet végrehajtandónak határozottatott.

Előadó Végh Ignácz ítélőmester. A királyi fiscusnak Lapsánszky János ellen fel ségsértés és hazaárulás büntényéért indított királyi táblai büntetőperében a tekintetes törvényes királyi tábla —

Ítélete.

A beperesített Lapsánszky János önként megvallván azt, hogy ő magát azon ifjú Társulatnak, mely a mostani országgyűlésen Társulati Egyesülés, később Ifjusági Casino név alatt alakult, tagjává választatta, s nemcsak gyűléseit járta és a királyi hatalom és méltóság ellen s az ország ősi

ni Constitutionis tendentes sermones, non audivisse solum, sed in parte calamo quoque excepsisse, licentiae tamen spiritu abreptum, rem suo loco detegere neglexisse, benevola fassione sponte recognoscente, gradu autem imputationis per id multum adaucto, quod reus conventus in formalem anarchicorum principiorum propagandam tendentis hujus societatis universa scripta occasione subsecutae ejusdem incaptivationis effective apud eum ad reperta, intentione societatem Pestini continuandi ad se receperit, ac horum transtulerit, plura ex his ac insuper aliud etiam per versissimis principiis referunt opus sub titulo: „Alkotmányos szózat a Magyarhoz“ in proprios usus describi procuraverit, sermones denique proprio ejus pugno excepti, velut summe impiis in Deum et sacram Regiae majestatis Personam blasphemis, atque thesibus omnem socialem ordinem convellentibus referti, jam vel in abstracto considerati tam authorem, quam et conscios gravissimo reatui obnoxios reddant; — tametsi per praemissa praefatus reus conventus, qua pernicioso idmodi molimina scius, et non indicans, semet censurae legum actionalium obnoxium reddidisse dignasceretur, habita tamen reflexione ad id, quod in propagandis id modi principiis activam partem non habuerit, signanter: quod eum licentiose quidpiam seu in sessione sociali, seu alibi locorum unquam protulisse, nec fiscus Regius actor, nec testes et complices adstruant, motivo hujus circumstantiae reum conventum Joannem Lapsánszky a petita actione tenus poena relevari quidem, in expiationem tamen gravissimi reatus ad decennales a publicatione praesentis sententiae computandos carceres condemnari et executionem decerni.

Előadó Végh Ignác ítélmester. In Causa Tabulari Criminali fisci Regii contra Joannem Tormássy e capite Criminis laesae majestatis et Perduellionis promotam in Incl. Tab. Regia Judiciaria

Deliberatum est.

Observata in hac causa procedura Judiciaria in continua juxta tit. 6. II. dae ipsi tri-

alkotmányának felforgatására tartott beszédek hallgatta, hanem részben le is írta, mégis azt a szabadság szellemétől elragadtatva fel nem fedezte, a beszámítás mértékét pedig nagy mérvben növelte az által, hogy ő a forradalmi elvek terjesztésére irányuló Társulattal elfogatása alkalmával nála talált minden írományait azon szándékkal vette magához és hozta fel Pestre, hogy a társulat működését ott folytassa; azok közül többet, jelesen az „Alkotmányos Szózat a Magyarhoz“ című művet saját használatára leíratta, valamint azon beszédek is, melyeket ő sajátkezüleg leírt és a melyek az isten és a királyi felség szent személye elleni istentelen káromlásokkal és minden társadalmi rendet felforgató tételekkel vannak telve, és a melyeknek mind szerzői, mind tudói már magában véve csak ezáltal a legsúlyosabb bűnök részeseivé lesznek, — ámbár tehát az előbocsátottak által az előnevezett vádlott mint ezen veszedelmes törekvések tudója és fel nem jelentője magát a törvények szigorú büntetésére méltóvátette, — megtekintvén mégis azt, hogy ezen elvek elterjesztésében cselekvő részt nem vett, tudniillik ő sem a társulat gyűléseiben, sem más helyen szabadosan semmit nem beszélt, s ilyesmit sem a felperes fiscus, sem a tanúk és bűnrészesek nem állítanak: ezen körülmény indokából vádlott Lapsánszky János a fiscusi vádlevélben kívánt büntetés alól felmentetik ugyan, mindazáltal ezen lehető legsúlyosabb bűnért való méltó büntetéssel lakolás végett ezen ítéletnek kihirdetésétől számítandó tíz évi börtönre ítéltetett s annak végrehajtása meghatározottat.

Előadó Végh Ignác ítélmester. A királyi fiscusnak Tormássy János ellen felség-sértés és hazaárulás bűntényeért indított királyi táblai büntető-perében a tekintetes törvényes királyi tábla —

Ítélete.

Szem előtt tartatván ezen peres ügyben azon törvényes eljárás, melyet a Hármas

bunali strictam normam ponente consuetudine fundata, ac proin obmota hac in parte exceptione rejecta, difficultate autem defensam Incatti respiciente per id, quod reus conventus in ultima replica proprio pugno processui inducta defensam per assistentem sibi adornatam, propriae etiam menti et convictioni respondere ultro manifestaverit suapte cessante:

Intuitu actionalis reatus per fiscum Regium Joanni Tormássy imputati: Reo convento continentias execrabiliū et contra salutem et dignitatem Regiam directorum, inque subversionem Constitutionis tendentium, et productis ab 8 NB. usque 19 NB. uberius deductorum sermonum per se prolatas fuisse per absolutum negante, Fisco vero Regio in contrarii asserti probam praeter unius complicitis testimonium, unici saltem, sed et hujus relate ad reum conventum minus determinati testis, sub 22 NB. fassionem*) producente; delicto crimen laesae majestatis involvente taliter plene non probato, reum conventum a petita actione tenus poena relevari quidem, cum interim actis processualibus evincatur, eundem illicitae juvenum societati adlectum non notarii modo munere iterato functum esse, sed e quatuor licentia plenis et ad concitandos animos apprime qualificatis dissertationibus in origine apud cum adrepertis, unam sub titulo „Lengyelek Emléke“ publice in sociali sessione praelegisse; facto hoc, in quantum reus conventus per id ad exaltandos inexpertorum praesertim juvenum animos multum omnino contulisse dignoscetur, animadversionem poscente, eundem reum conventum velut secus contestata jam in benevolo examine sub 3 NB. poenitudinem factio non vanam futurae alleviante circumstantia in reflexionem sumta, in expiationem praedeclarati reatus ad semialterius anni a die incaptivationis computandi carceres condemnari, et executionem decerni.

*) Kimaradt: nihil vagy haud.

(Folytatása következik.)

könyv II. része 6. cikke a törvényszék elébe szigorú szabály gyanánt irt, és a mit folytonos gyakorlat is támogat, e szerint tehát az e tekintetben alperes által tett ellenvetés elvettétvén, az alperes védelmét illető nehézség pedig az által, hogy a beperesített a perfolyamba beigtatott utolsó viszonzfeletében a részére a jogsegéd által készített védelmet saját meggyőződésével egyezőnek önként elismerte, önmagától megszűnvn —

A királyi fiscusnak Tormássy János beperesített bűnygyében, a perbefogott a közjó és királyi méltóság ellen és az alkotmány felforgatására irányzott, a 8 számtól 19-ik számig bővebben leirt kárhozatos beszédeknek általa tartatását merőben tagadván, a királyi fiscus pedig az ellenkezőnek bebizonyítására a 22. szám alatti bűnrészes tanú vallomásán kívül, de a mi a vádlott ellenében szintén döntő súlyyal nem birhat, egyebet fel nem hozván, következőleg a felségsértést magában foglaló bűn be nem bizonyíttatván: a perbefogott a felperes fiscus vádlevelében foglalt büntetés alól ugyan felmentetik; de mivel a periratokból kiderül, hogy ő a fennforgó tiltott Társulatnak tagja és nemcsak jegyzője volt, hanem a szabadossággal teljes és az elmék felizgatására igen alkalmas és nála eredetiben megtalált négy értekezés közül az egyiket, t. i. e czim alattit: „Lengyelek Emléke“ a társulati gyűlésben nyilvánosan felolvasta, ezen megfenyített érdemlő tényénél fogva, a mennyiben azáltal a perbefogott tapasztalatlan ifjak lelkének feltüzelésére nagy befolyással volt: a beperesített azon oknál fogva, mivel, a mint 3. szám alatti önkéntes vallomásából is látszik, tette megbánására s jövődjő megjobbulására remény van — ezen könnyítő körülmény tekintetbe vételével — elősorolt bűnéért való büntetésül elfogatásától számítandó másfél évi börtönre büntettetett s annak végrehajtása meghatározottatott.

Közlő.